

Tasarımda Etİğe Giriş

**“Etik,
aranması gereken
bir gerçek değil,
bir zihniyet
biçimidir.”**

Theodore Sturgeon

- 02** Ahlak nedir?
- 03** Etik nedir?
- 04** Etik değerlerin karakteristik özellikleri ve evrensel değerler nelerdir?
- 05** Meslek etiği nedir?
- 06** Meslek etiği neden önemlidir?
- 08** Meslek etiğine aykırı davranışlar nelerdir?
- 10** Tasarım ve etik ilişkisi nedir?
- 12** İyi tasarımın ortaya çıkması nedir?
- 14** Tasarımcı olmayanlar için bilinçli tüketici, işveren ve çevre farkındalığı nasıl olmalıdır?
- 17** Tasarımda Etik Manifesto
- 19** Yardımcı Kaynaklar
- 20** Faydalı Linkler

Ahlak nedir?

Ahlak bireylerin ortak alanda yaşamasıyla birlikte gruptaki, toplumdaki çoğunluğun zamanla geliştirdiği yol gösterici iyi, kötü vb. olarak adlandırılan niteliklerdir. Toplumun töre ve davranışlarıyla doğrudan ilişkilidir. Böylece toplumlar kendi içerisinde farklı ahlâki yapılar oluşturarak yazılı olmayan kurallar geliştirirler. Ahlak insanlar arasındaki ilişkilerin ilerlemesini sağlayan değer yargılarıdır fakat bu yargılar toplumu oluşturan bireylerin yaşayış şeklinden beslendiği için topluluklar arasında değer yargılarında farklılıklar bulunabilir. Ahlakın oluşumunda din, dil, coğrafya, iklim vb. gibi özelliklerin etkisi bulunmaktadır ve yine bu özelliklere göre toplumdan topluma çok farklı şekilde ahlak gelişimi görülebilir. Ahlak bölgeye göre şekillenebilir ve yerel özellikler üzerinden yükselmektedir.

Etik nedir?

Toplumumuzda çoğu zaman ahlak ile etik aynı şeymiş gibi algılansa da ahlak etiğin araştırma konusudur. Ahlakın içerisinde yer alan mevcut değerlerin sorgulanması aşamasında etik yani ahlak felsefesi devreye girer.

Etik, toplumda ahlakın evrensel değerler çerçevesinde sorgulanması ve ideale ulaşma çabasıdır. Etik, toplumdaki pratiklerin sorgulanmasıyla ilgilidir. Toplumsal düzeyde göreceli olan ahlak anlayışının nedenlerinin irdelenip bir mantık ve tutarlılık çerçevesinde sorgulanması sürecidir. Etik, ahlaklı veya iyi ahlaklı davranmanın yolunu gösterir.

Etik, olması gerekene ve ideal olana işaret eder fakat bu durum her zaman kişiye nasıl uygun davranacağını göstermeyebilir: Etik ikilemler buna örnek gösterilebilir. Burada etiği oluşturan değerlerin bilinmesi daha doğru

hareket edilmesini sağlayacaktır. Etik, ahlakı irdelleyerek onu bilim süzgecinden geçirilmesi ve kültürlerin ortak noktada buluştuğu evrensel ilke ve kodlara çevirmektedir.

Etik değerlerin karakteristik özelliğleri ve evrensel değerler nelerdir?

Bir kişinin erdemli davranması, o kişinin dışarıdan bir güdülenmeden ziyade kendi bilinç durumu ve farkındalığı ile etik değerleri sorgulayarak çıkarımlarda bulunmasıdır.

Yani erdemli bir davranışta bulunurken sadece kural olmasından ziyade o davranış kural olmasa da yerine getirecek bir yapıda olmasını ifade eder. Bunu yapabilmek etik değerin karakteristik özelliklerinin, erdem vasıflarının ve evrensel değerlerin bilinip sindirilmesiyle mümkündür. Bu özellikler şöyle sıralanabilir:

Doğruluk, adalet, bağımsızlık, saygı,
özgürlük, eşitlik, tarafsızlık, açıklık,
sorumluluk, yeterlilik, bağlılık, güvenilirlik,
empati, şüpheli olmak, açık fikirli olmak,
tutarlılık, vatandaşlık vb.

Meslek etiği nedir?

Bir meslek grubunun mesleğe ilişkin evrensel değerler çerçevesinde oluşturdukları mesleki ilkelerdir. Bu ilkeler meslektaşları evrensel değerler çerçevesinde belirli bir şekilde davranmaya iten, etik dışı davranışta bulunanları meslekten uzaklaştıran, mesleğin ve meslektaşların ideal koşullarda hareket etmesini sağlayan, ilişki ve rekabeti düzenleyen kodlardır.

Meslek etiği, kişileri örgütün ideal olarak belirlediği kodlara uymaya ve ilkeleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Zamanla iyi ve doğru bir örgüt yapısının oluşmasını sağlamaktadır. Aksi durumda ise var olan mevcut yapının zamanla ilkesizleşmesi ve bozulmasına neden olur: Meslek içinde haksızlıkların yaşanması, adaletsiz bir gelişimin sürmesi, işveren ve müşteriler

arasında sürekli huzursuzlukların yaşanmasına, sürdürülebilir olmayan ve sürekli çevresine zarar veren bir yapının oluşmasına neden olur. Halbuki iyi düzenlenmiş bir örgüt sistemi mesleki bağları güçlendirir, meslektaşları yakınlaştırır ve mesleği sürdürülebilir bir şekilde geleceğe taşır.

Meslek etiği neden önemlidir?

Günümüz dünyasında aşırı rekabet daha fazla insana ulaşma, daha hızlı büyüme, yükselme, kâr payını daha fazla arttırma vb. gibi istekleri de beraberinde getirmektedir. Bu istekler kimi zaman tarafları uygunsuz davranışlara itebilmektedir. Etik ilkeler veya kodlar mesleği icra edenlerin uygunsuz davranışlar sergilemesini engelleyecek rehberlerdir.

Meslek etiğinin öneminin anlaşılması pratikte işe yaramasının yanında kavramsal olarak sindirilmesi gereken bir meseledir. Aksi taktirde kuralların her zaman değiştirilebileceği ve meslek üye ve taraflarına farkında olarak ya da olmayarak zararlı bir hal alabileceği ihtimali de unutulmamalıdır. Özellikle etik ikilemlerde etik ilkelerin sindirilmesiyle daha doğru

hareket edilerek yine daha doğru kararlar verilebilir.

Meslek etiğine uygun hareket edebilmek için doğru değerlendirmeler yapmak gereklidir. Aksi halde meslekte zamanla çürümeler baş gösterecektir. Meslek etiği ilkelerinin olması çok önemlidir fakat pratiğe yansımaması mesleğe daha büyük zarar verebilir. Bir örnek vermek gerekirse, belli kuralların belirlenmesi fakat bunlara uyulmaması o örgütü veya mesleği itibarsızlaştıracaktır. Daha önemlisi aynı sorunların devam etmesine, hatta daha da dallanıp budaklanmasına yol açacaktır.

Sağlıklı bir yürütmenin olmadığı bir meslek (cemiyet, örgüt, dernek veya yapı), her zaman erozyona uğramaya mahkûm

olacaktır. Bu bakımdan önce ilkelerin oluşturulup benimsenmesi ardından otokontrol mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Meslek etiğine aykırı davranışlar nelerdir?

Meslek etiğine aykırı davranışlar temelde kişilerin istenilen ve ideal olarak belirlenen davranış, tutumların dışında hareket ve tavırlar sergilemesidir. Bu hareket ve tavırlar meslekte çalışan kişilere, kuruma ve çevreye zarar vererek uygun olmayan bir çalışma ortamının oluşmasına ve topluluğun kültür yapısının zayıflamasına, çevrenin bozulmasına neden olabilir. Bunun sonucunda birçok kişi, kurum ve taraf zarar görebilir: Çalışanların performans, bağlılık ve motivasyonuna etki edebilir. Kurum dışı ilişkileri zedeleyerek hem ekonomik hem de sosyal ilişkilerin bozulmasına neden olabilir. Kurumların sorumluluklarından olan sosyal, toplumsal ve çevresel dengenin bozulmasına neden olabilir. Ekosistemin zarar görerek biyoçeşitliliği tehdit ve tahrip edebilir. Dahası geri dönüşü olmayan sorunlara neden olabilir.

Meslek etiğine aykırı davranışlar kişisel durumlardan kaynaklanabileceği gibi sadece kişisel durumlarla da sınırlı değildir. Bunun yanında işletmenin veya üyesi olunan kuruluşun-örgütün tutum, tavır ve izledikleri yollarda kişileri etik dışı davranışlara sürükleyebilir. Çalışanların dışında isteksizce oluşabilecek durumlarda etik ilkelerin dışına çıkılması, dış kaynaklı etmenler olup sonucu yine hem çalışanı hem de kurumu olumsuz anlamda etkilemektedir. Genel olarak düşünülürse meslek etiğine aykırı davranışlar şu şekilde sıralanabilir:

Aşırı macılık (intihal), ayrımcılık, kayırma, rüşvet, ihmal, yolsuzluk, zimmet, hırsızlık, sorumsuzluk (mesleğe, topluma çevreye karşı), mobbing (bezdirme, yıldırma), bencillik, savsaklama, yaranma, dedikodu,

dogmatik davranışlar (yobazlık, bağnazlık), vb. davranışlar gösterilebilir. Yine bir başka büyük etik ihlali, kendini haklı gösterme yani akla ve mantığa uygun kılma durumudur.

Etik ihlalleri, grafik tasarım özelinde daraltacak olursak şöyle sıralanabilir:

Aşırma-korsanlık, telif hakları, intihal, sosyal sorumluluklar, fikri mülkiyet hakları, kayırma, yasal sözleşmeler, sürdürülebilirlik, font lisanslama, lisansız ürün kullanma, kendine mal etme, müşteri sorumlulukları, topluma ve çevreye karşı sorumluluklar, ast-üst ilişkileri, program lisanslama ve her bir maddenin birbiriyle kesişimi örnek gösterilebilir.

Tasarım ve etik ilişkisi nedir?

Bir mesleğin etik kodlarının bulunması temelde o mesleğin kurallarının çizilmesi demektir ve bu sayede neyin doğru neyin yanlış olduğu daha kesin olarak bilinebilmektedir. Sınırları belli, ilkeleri açık ve net olmayan veya bu ilkelere uyulmayan meslekler her zaman çeşitli temel örgütsel problemlerle karşılaşmaktadır. İlerleyen süreçlerinde problemlere daha açık bir hale gelmektedir. Bu işleyişler, mesleğin itibarsızlaşmasına ve çarpıklaşmasına neden olmaktadır.

Etik ile doğrudan ilişkili olan bir başka konu ise sosyal tasarımdır. Sosyal tasarım toplumsal fayda ekseninde hareket etmektedir: Kamunun faydasını, yaşam kalitesini arttırmayı (sağlık, eğitim vb.), çevresel ve sosyo-ekonomik açıdan sürdürülebilir bir tasarım yapısını hedef

almaktadır.¹ Sosyal tasarım için bir ön koşul olan etik değerlerin sindirilmesi sonucu kişi birçok toplumsal, kültürel, çevresel, ekonomik vb. meselelerin farkında olarak onlara tasarım aracılığıyla cevaplar bulmaya çalışmaktadır.

Tasarımda etik konusunun bilinmesi, tasarımcıların bu konularda hassasiyet kazanması tasarımın kötüye giden durumuna yine tasarımcılar tarafından panzehir uygulanarak iyileştirilmesidir: Görsel ve kimyasal açıdan mahvolmuş bir çevrede, tasarımcıların insanlık adına yapılabileceği en iyi ve en temel çözüm çalışmayı tümüyle

1. Cooper, H. (2013). The Social Impact Design Summit and Design and Social Impact: a cross-sectoral agenda for design education, research and practice. Smithsonian Institution Cooper-Hewitt, National Design Museum, in conjunction with the National Endowment for the Arts and The Lemelson Foundation. S. 20

durdurmak olabilir. Çünkü mevcut kirlilikte tasarımcıların da payı vardır. Ancak bu soruna bu kadar radikal bir çözümün dışında bir yolla da yaklaşmak mümkündür: Bu da çalışmayı tümüyle durdurmak yerine, toplum adına yapıcı bir yöne çekmek olacaktır.

Tasarım, Victor Papanek'in de ifade ettiği gibi, genç insanların, toplumu değiştirmek için kullanacakları bir araç haline de gelebilir.²

Bir kez daha hatırlamak gerekir ki etik her meslekte olduğu gibi grafik tasarım alanında da çok önemli bir konudur: Belki de günümüzde birçok problemin oluşmasındaki nedenlerin başında etik geliyordur. Ülkenizde grafik tasarım alanında etiğin ne yazık ki yeri tam olarak bilinmemektedir. Hem tasarım sektöründe hem de eğitim kurumlarında meslek etiği ne yazık ki gerektiği gibi işlenmemektedir. Grafik ürünlerin ortaya çıktığı alanların başında gelen reklam ajansları tavır ve tutumları ile etik konusunda iç mekanizmada önemli bir konumdadır. Ajansın belirlediği strateji doğrultusunda hareket eden tasarımcılar günün sonunda hem bireysel olarak hem de etik olarak benimsemedikleri işlere imza atabilmektedir. Mesleki etik

değerlerin sindirilmemesi, uyulmaması, uygulanmaması ve yargı mekanizmalarının çalışmıyor olması hatta kimi zaman etik dışı yaklaşımların kâr amacı ile tercih edilmesine bile sebep olabiliyor.

Etik davranmak, erdemlere uygun hareket etmek karşılıklı oluşan bir davranış ve tutumdur. Grafik tasarım ve reklamcılık sektöründe tanıtımı yapılacak ürünün doğru olması gerekmektedir, aksi taktirde zaten aldatıcı ve yanıltıcı olacaktır. Doğru bir ürün reklamı için tasarımcının da görsel mesajı tüketiciye doğru biçimde iletmesi ve tasarım problemini çözmesi beklenir: Aldatıcı, yanıltıcı ve abartılı bir şekilde sunmaması gereklidir.³

2. Papanek, V. (1973). Design for The Real World: Human Ecology and Social Change. New York: Bantam Books Inc. Ss.18-19

3. Çorum, A. Görener, A. Biçer. A. A. Vd., 2015, Güncel Yaklaşımlar Işığında Etik. İstanbul: Beta Yayınları. s. 168

İyi tasarımın ortaya çıkması nedir?

Etik altında sorgulanan en önemli sorulardan biri de iyi tasarımdır. İyi tasarımın ne olduğu sorusu bazı tasarımcıların aklını kurcalayan önemli meselelerden biridir. Nedeni ise iyi, kötü, güzel, çirkin gibi yargı içeren değer kalıplarının öznel olması ve zamanın ruhuna göre değişim göstermesidir. İyi tasarım kimi zaman dekoratif olan tasarım iken kimi zaman da minimal olan tasarım olabilmektedir. Yine iyi tasarım çok sattıran tasarım olabilirken kimi zaman sattırmasa da sergilemeye layık görülen tasarım olabilmektedir. Bu cevapların hiçbiri günümüzde yeterli olarak iyi tasarım tanımı karşılamamakta hatta kimi zaman tam tersini bile ifade edebilmektedir. Yine verilen her cevap kendinden sonraki her dönemde sorguya açık olacaktır.

İyi tasarım üzerine spekülasyon yaparsak yukarıda bahsi geçen ifadeler şöyle açılabilir: Grafik ürün sayesinde markanın değeri yükseliyor, ürün çok satılıyor veya bir parti yükselişe geçiyorsa bu tasarımın amacına ulaştığından dolayı iyi tasarım olduğuna mı işaret eder? Elbette burada bu çalışmalara iyi tasarım demek düşündürücü bir cevap olacaktır. Örneğin, çevreye zarar veren ve geri dönüşümü neredeyse imkânsız olan bir ürünün sürekli çok sattıran grafik ürünlerinin tasarımlarının veya reklamlarının yapılmasını ne kadar başarılı olarak tanımlayabiliriz. Ya da savaş propagandası yapan ve kimi zamanlarda saflarına birçok masum vatandaşı katan grafik ürünler başarılı mıdır?

Bir başka grafik ürün, estetik açıdan mükemmel, oran oranları kusursuz ve görsel açıdan ne bir nokta eklemeye ne de bir nokta çıkartmaya ihtiyaç duymaktadır fakat bu çalışma da alıcısı tarafından tam anlaşılmıyor ve istenilen ölçekte bir değişim sağlayamadığında bu tasarım kötü tasarıma mı işaretler? Örneğin ambalaj tasarımında daha az yer kaplayacak ve daha estetik duran tasarımlar yapılmasına karşılık müşterilerin bunu anla(ya)maması bu çözüm önerisinin kötü bir tasarım olduğuna mı işaret eder? Şüphesiz burada da bu çözüm önerisine direkt kötü tasarım demek doğru olmayacak, aksine belki de değeri o zaman için anlaşılammış denecektir. Yine başka bir somut örnek paylaşmak gerekirse uluslararası poster tasarım yarışmalarında ödüllere layık görülen ama etki alanı düşünülduğünde ne yazık ki kitlelere ulaş(a)mayan birçok yarışma (seçmeli-jürili sergi) mevcuttur. Bu tasarımlar iyi tasarım mıdır? İyi tasarım estetik ve görsel açıdan kusursuz tasarlanıp raflara veya depolara kaldırılan bir grafik ürün müdür ya da sadece belli bir izleyici kitlesiyle buluşan bir grafik ürün müdür?

Yukarıda sıraladığımız birçok sorunun cevabı etik kavramı ile kesişmektedir. Daha öncede ifade edildiği gibi etik, eğer etiğin temel yapıları biliniyorsa bu sorulara mantıklı, tutarlı ve rasyonel argümanlar sıralayarak belli gruplarla seviyeli bir tartışma ortamında cevaplar bulunabilir ve daha sonrasında bu cevaplar gelecekte oluşturulacak tasarımlarda etik ilkelerin temellerini oluşturabilir.

İyi tasarım, doğru ve sorumlu tasarımdır. Sorumlu olmak istenilen nitelik ve niceliği yerine getirerek o işin sonuçlarını üstlenebilme durumudur. Bu bakımdan tasarımcı sadece güzel, estetik olanı üretmekle kalmayıp o işin dokunduğu ve uzandığı alanları da görerek ona göre hareket etmelidir.

Tasarımcı olmayanlar için bilinçli tüketici, işveren ve çevre farkındalığı nasıl olmalıdır?

Çalışmanın bu bölümüne kadar ahlak, etik ve grafik tasarım ile etik kavramlarına değinilmiştir. Grafik tasarımda etik ilkelere uygun hareket edilerek tamamlanan yaratıcı süreç-ürünün tek başına grafik tasarımcı ile çözülebilecek bir olay olmadığı anlaşılmaktadır. Sadece tasarımcının bilinçlendiği, tek taraflı bir çözüm yapısı sürdürülebilir değildir. Grafik tasarım daha öncede değinildiği gibi çok katmanlı ve etkileşimli bir alandır: Bu bakımdan sadece grafik tasarımcıya odaklanarak üretilen çözümler kalıcı olmayacaktır. Grafik tasarımcının içinde bulunduğu atmosferin de aynı şekilde ve aynı hassasiyetle iyileştirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir. İyi bir iş ahlakı karşılıklı belli kurallar çerçevesinde yine karşılıklı uzlaşma ile sağlanabilir. Fakat bilinçlenmenin merkezinde tasarımcının olduğu da yadsınamaz bir gerçektir.

Bilinçli bir tasarımcı, tüketici, işveren ve çevrenin olduğu tasarım yaratım ve tüketim sürecinde her bir taraf hem denetleyici hem de sorgulanan taraf konumundadır. Böylece hataların yapılmasının önüne geçilir. Spekülasyon yapılacak olunursa: Bilinçli bir tüketici tasarlanan veya tüketilen grafik ürünün, sürecinin farkında olması dönüt sistemiyle aynı hataların yapılmasını engeller. Yine bu zincirin oluşturulması etik dışı süreçleri en başından azaltacaktır. Bilinçli bir işveren, yönetici kâr amacı veya herhangi bir şekilde toplum ve çevre üzerinde zararı olan bir ürünün reklam kampanyasını üstlenmez, doğal olarak çalışanlarına da bu doğrultuda tasarımları konusunda üstü kapalı baskıda bulunmaz. Bilinçli bir tüketici daha sorumlu ürünler talep ederek hali hazırda etik konusunda sadece tasarımcıya değil tüm sektöre yön

göstermiş olur. Bu örnekler taraflar için daha da arttırılabilir. Tasarımcının bilinçlenmesinin ötesinde tüm tarafların bilinçlenmesi sürecinde eğitimin büyük bir rolü bulunmaktadır.

Bahsedilen eğitim sadece resmî okul eğitimiyle sınırlı olmayıp, aile, toplum, sektör, eğitim kurumları, yerel yönetimler ve politikalar, işletmeler olarak genişletilebilir.

Grafik tasarım mesleği diğer mesleklerle sürekli etkileşim içinde olan bir meslektir. Bu bakımdan grafik tasarım yaratım sürecinde ve çemberinde bulunan her birey önce etik konusunda bilinçlenmeli daha sonra da meslek etiği özeninde derinleşmelidir. Daha önce de ifade edildiği gibi öncelikle tasarımcının bilinçlenmesi ve farkında olması gerekmektedir fakat bu etik süreç için tek başına yeterli değildir. Bu bakımdan yukarıda bahsi geçen her bir tarafın bu konuda gelişim sağlaması gerekmektedir. Örneğin dernekler, yerel yönetimler ve politikalar meslekte uygun çalışma koşullarının sağlanmasını, rekabetin belli çerçevede düzenlenmesini, çalışma saatlerinin düzenlenmesini vb. gibi koşulları iyileştirerek mesleklerde etik sürecin iyileşmesinde doğrudan katkı sağlamış olurlar. Aksi halde meslektaşın bilinçli olduğu fakat elinde olmayan imkanlar nedeniyle etik dışı

süreçlere itildiği ortamlar ile karşılaşılacaktır. Bir analogi ile desteklemek gerekirse bilinçli bir ev halkı üyesi evde atıklarını ayrıştırıp geri dönüşüm için hazırlamaktadır. Her bir atığı sırasıyla cam, kâğıt, plastik, organik vb. diye sınıflandırmıştır, fakat sokağa çıktığında sadece tek bir çöp kutusu veya konteyneri görüyorsa, zamanla bu konudaki duyarlılığı askıya almak veya uygulayamamak durumunda kalabilir. Bu bakımdan tasarımcılar için önce yol gösterici etik ilkelerin bilinmesi, daha sonrasında bunun kitlelerle paylaşılarak etik ilkelerin içselleştirilmesi gerekmektedir.

Aile, eğitim ve değerlerin en etkili şekilde kazanıldığı yerdir, bu bakımdan temel ahlâki değerlerin-ilkelerin küçük yaştan itibaren bilinçli olarak aktarılması gelecekte sadece grafik tasarım mesleğini değil daha birçok mesleğin doğru bir şekilde icra edilmesini sağlayacaktır. Ailelerin etik değerler konusunda bilinçlendirilip yeni nesle de uygulamalı bir şekilde örnek olması gerekmektedir. Bu adımın büyük ölçüde başarıya ulaşması toplumun bu konuda farkındalık kazanmasını sağlayacaktır. Bilinçli bir toplumun oluşması, sürekli-gereksiz tüketimin de önüne geçerek tasarımın daha sağlıklı problemler üzerine yönelmesini sağlayacaktır. Bu süreçte eğitim

kurumlarının temel değerler ve erdemler üzerine erken yaşlardan itibaren eğitim vermeleri yine gelecekte olabilecek sorunların önüne geçecektir. Bireyler erdem konusunda bilinçlilerse, profesyonel yaşamlarında kendi meslek ilkelerini geliştirecek ve bu ilkeleri uygulama ve eğitim yoluyla yaygınlaştırarak sektörün iyileşmesine de katkı sağlayacaklardır. Eğitim kurumlarının, etik ve etik altındaki konuları sadece tasarım eğitiminde değil her düzey ve alandaki müfredatlarında işleyerek gelişime katkı sağlaması gerekmektedir. Türkiye ve dünyadaki gelişmelere bakılacak olunursa her iki tarafın da bu konuda yeterince iyi performans sergilemediği görülmektedir.

Etik değerler ve altında geçen konuların toplumun her paydaşının bilmesi ve gerekli hassasiyeti göstermesi gerekmektedir. Aksi durumlar, S. Selamet'in sürdürülebilirlik için dile getirdiği gibi iletişim sorunlarını daha da arttırır: "Her yaştan ve her meslekten insan konu üzerinde aynı hassasiyeti göstermediği sürece, tasarımcının kazandığı donanım, onun işverenle, müşteriyle, toplumla zaten var olan iletişim sorununu biraz daha büyütmekten öteye gitmez." ¹

1. Selamet, S. (2012). Sürdürülebilirlik ve Grafik Tasarım, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 08. Say: 15. S. 145

Tasarımda Etik Manifesto

Etik, toplumda ahlâkın evrensel değerler çerçevesinde sorgulanması ve ideale ulaşma çabasıdır. Oluşturulan etik ilkeler, iş yaşamı içerisinde normal ve özellikle anormal şartlarda (stres altında, uygunsuz teklifler karşısında, zaman baskısında vb.) daha doğru kararlar almamızı sağlar.

Tasarımda etik manifestonun amacı tasarım süreci ve çözümüne dahil olan her bir birey, kuruluş ve tarafın kendisini bu maddeler çerçevesinde sorgulayarak daha doğru ve etik kararlar almasını sağlamaktır. Bu bakımdan kişi, kurum, kuruluş ve tarafları daha doğru hareket etmeye yönlendiren ifadeler bulunmaktadır: Bu ifadelere aykırı bir durum söz konusu ise ilgili maddelerin üzerinde düşünmekte ve etik hakkında daha fazla bilgi sahibi olmakta fayda vardır.

1. Tasarım süreci ve çözümü maddi veya manevi bir değer katmalı.

İş yapış ve akış süreci evrensel değerler çerçevesinde ederi gözetilerek ortaya maddi veya manevi bir değer katmalıdır: Öne sürülen maddi veya manevi değer tarafları zaman altında bırakıp mağdur etmemelidir. Süreci yapıcı bir şekilde geliştirmelidir.

2. Tasarım süreci ve çözümü başkalarının haklarını ihlal etmemeli.

Kişi, çalışanların çalışma şartlarını, ücretlerini vb. kurum ve şirketlerin yazılımlarını, program, eklentilerini vb. kullanılan font, fotoğraf, ses, heykel, illüstrasyon, video vb. zaman içerisinde yer alan çalışma süresi, ücretin aktarımı, iletişim süresi vb. hayvan ve doğa vb. gibi tarafların haklarını ihlal ve tahrir etmemelidir.

3. Tasarım süreci ve çözümü iyi tasarım perspektifinden problemi çözmeli.

Tasarım süreci ve çözümü yenilikçi, kullanışlı, dayanıklı, işlevsel, ekonomik, estetik vb. gibi özellikleri bilinçli bir şekilde gözeterek problemi çözmelidir.

4. Tasarım süreci ve çözümü ekolojiyi tehdit ve tahrip etmemeli.

Biyçeşitliliği, canlı ve cansız ekosistemin doğal dengesini bozmayan, harap etmeyen bir tasarım süreci ve anlayışı yürütülmelidir.

5. Tasarım süreci ve çözümü topluma ve cemiyete değer katmalı veya zararsız (nötr) olmalı.

Tasarım süreci ve çözümü toplumun gelişmesine, problemlerin çözümüne katkı sağlamalı eğer bunları yapamıyorsa mevcut halini korumalı ya da aksi yönde bir etki etmemelidir.

6. Tasarım süreci ve çözümü yeni, karmaşık ve daha büyük problemlere neden olmamalı.

Ortaya konulan süreç ve çözüm önerisi, sisteme dahil olan taraflara yapıcı bir çözüm sunmalı daha sofistike sorunlara neden olmamalıdır.

7. Tasarım süreci ve çözümü sürdürülebilir olmalı.

Tasarım süreci ve çözümünde rol alan taraflar, girdi olarak harcanan kaynakların daimî kalmasına katkı sağlamalı ve bu kaynakları bilinçli olarak kullanmalıdır.

8. Tasarım süreci ve çözümü meslektaşları veya mesleği değersizleştirmemeli.

Tasarım sürecine dahil olan her bir tarafın mesleğin gerekliliklerini hatırlayarak meslek ve meslektaşların onurunu küçültücü, aşağılayıcı, aldatıcı vb. şekillerde hareket etmemelidir.

Yardımcı Kaynaklar

Bahar, E. (2014). Meslek Etiği. Ankara: Detay Yayıncılık.

Feldman, F. (2012). Etik Nedir? (Çev: F. B urak Aydar).
İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Kuçuradi, İ. (2006). Etik. Türkiye Felsefe Kurumu,
Ankara: Meteksan.

McCoy, B. H. (2005). Harvard Business Review, Şirket
Ahlâkı. (Çev: Engin, C.). İstanbul: MESS Yayınları No:
466, Ss: 159-174.

Özgener, Ş. (2004). İş Ahlâkının Temelleri, Yönetmel Bir
Yaklaşım. Ankara: Nobel
Yayın Dağıtım.

Pehlivan, İ. (2002). Yönetmel, Mesleki ve Örgütsel Etik.
Ankara: Pegem Yayınları.

Pieper, A. (2012). Etiğe Giriş. (Çev: G. Sezer, V.
Atayman). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Faydalı Linkler

5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.pdf>

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6769.pdf>

Dieter Rams: 10 İyi Tasarım İlkesi

<https://www.vitsoe.com/rw/about/good-design>

Etik: Grafik Tasarımcı Rehberi

MacAvery Kane, E. (2010). Ethics A Graphic Designer's Field Guide. Eileen MacAvery Kane, Camphell Hall, NY 10916.

<http://docshare01.docshare.tips/files/23233/232331685.pdf>

Grafik Tasarım + Etik + Kapitalizm Üzerine Sonsuz Tartışma

Mietkiewicz, H. (2016). Graphic Design + Ethics + Capitalism The Everlasting Debate. London.

<https://www.academia.ethics>

GMK, Grafik Tasarımda Hukuksal Sorunlar Kitapçığı

Grafik Tasarımcılar Meslek Kuruluşu. (2018), Grafik Tasarımda Hukuksal Sorunlar. İstanbul.

<https://gmkhukuk>

ANADOLU
ÜNİVERSİTESİ

grafik tasarımcılar
meslek kuruluşu

2021 tarihli bu çalışma, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik projesi olarak, Mustafa Akman tarafından Prof. Melike Taşçıoğlu Vaughan'ın danışmanlığında hazırlanmıştır.

GMK, proje kapsamındaki anket çalışmasına ve projenin bir çıktısı niteliğindeki bu elektronik kitapçığın yaygınlaştırılmasına katkı sağlamıştır.

GRAFİK TASARIMCILAR MESLEK KURULUŞU

Ortaklar Caddesi Bahçeler Sk. 17/1 Gorbon Apt. Zemin Kat
34394 Şişli İstanbul T: 0212 267 27 58 F: 0212 267 27 59
info@gmk.org.tr

2022. Bu kitapçık, kaynak gösterilerek yapılacak alıntılar dışında, yazarından izin alınmadan herhangi bir yolla çoğaltılamaz.